

מעמד הר סיני והכרובים לפרשת תרומה הרב יצחק דור - ראש הישיבה

בסיכומו של מעמד הר סיני נאמר: "אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם, לא תעשון איתי אלוהי כסף ואלוהי זהב לא תעשו לכם. מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך, בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך. ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית, כי הרבך הנפת עליה ותחלליה".

סיכומו של מעמד הר סיני גורר לפי התורה הבנה חיובית והבנה שלילית, מצוות לא תעשה ומצוות עשה. האזהרה בעקבות המעמד לא לעשות "אלוהי כסף ואלוהי זהב" אפילו לצורך עבודת ה', כפי שנאמר: 'לא תעשון איתי' - אפילו לשמי ולכבודי. איסור זה ברור כי הרי כולנו ראינו: "כי מן השמים דברתי עמכם", ולא דרך אלוהות מכסף וזהב.

ההבנה החיובית והמעשית מהמעמד היא "מזבח אדמה תעשה לי..." כלומר מקום מסודר לעבודת ה' דרך הקרבת הקרבנות. בלי להיכנס למחלוקת הפרשנית האם זה בדיוק המשכן או אלטרנטיבה אחרת שלא מומשה, הרי שמדובר כאן בפועל יוצא של ההתגלות, והיא עבודת ה' מעשית דרך מעשה הקרבנות, במזבח שיש חוקים להקמתו ויש לו מיקום מסוים. (ולא כדעת הספורנו)

לכן התחבטו מאוד חז"ל והמפרשים הראשונים בשאלת הכרובים שלכאורה מיצגים הפוך ממה שנאמר בפסוקים הללו. הם עשויים מזהב טהור, ומשמים כתפארת במקדשו של הקב"ה.

כותב הרמב"ם כך: הדעה במציאות המלאכים נספחת לדעה במציאות ה', וכי בכך תתקיים הנבואה והתורה, ולחיזוק הדעה ביסוד הזה צווה יתעלה לעשות על הארון צורת שני מלאכים לבסס מציאות המלאכים בדעת ההמון, שהוא השקפה אמיתית שניה במציאות ה', והוא המקור לנבואה ולתורה ומבטל עבודה זרה כמי שבארנו. (מורה נבוכים ג' מ"ח)

לדעתו של רבינו הרמב"ם תפקיד הכרובים בדיוק הפוך מהכנתנו אנו. תפקידם למנוע הגשמה ולהחדיר למודעות שלנו את קיומו של עולם שהוא "עולם המלאכים", עולם מופשט ורוחני יותר מעולמנו הגשמי. בעולם זה מתבצעת הנבואה, ובו נמצאים מכלול של כוחות המתווכים בין הקב"ה לעולמו. חשיבה מופשטת זו מונעת ע"ז לסוגיה. דווקא הכרובים הגשמיים והמוחשיים הם אלה המחדירים את ההבנה ההכרחית בקיומו של עולם מופשט ולא נראה. הכרובים משמשים מודל וסמל לאותו עולם שהכרה בקיומו היא אחד מיסודות האמונה.

כיוון אחר מופיע בחז"ל. הגמ' במסכת יומא דף ע"א אומרת: "אמר רב קטינא: בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגלגלים להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים ... שהיו מעורים זה בזה. ואמרין להן: ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה... אמר ריש לקיש בשעה שנכנסו נוכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה, הוציאו לשוק ואמרו: ישראל... יעסקו בדברים הללו? מיד הזילום (התייחסו אליהם בזלזול), שנאמר: "כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערוותה".

חז"ל לא מהססים לפרש את הפסוק במגילת איכה כפשוטו. "ראית ערוותה" של כנסת ישראל היא הכרובים שהיו מחוברים ואחודים זה בזה כחיבת איש ואשה. אותו מושג יכול להתפרש 'כראית ערווה' וכך פירשו זאת הגויים, ויכול להתפרש כמודל על הקשר בין הדוד והרעיה של שיר השירים.

לפרשנות זו של חז"ל אין הכרובים מסמלים עולם "שכלי" ורוחני כדברי הרמב"ם אלא הפוך לגמרי. באים הם להראות קשר לא רציונאלי אלא רגשי בין הקב"ה לעם ישראל ולאדם מישראל. הכרובים באים להמחיש דווקא את הצד הממשי והחוויתי של המציאות. בנוכחותם ובדמותם מזהב הם מסמלים את החוויה הממשית שאפשר לחוש אותה בכמיהה וכאהבה לבורא עולם.

היה אפשר אפילו לומר שבעקבות סיכום מעמד הר סיני, והאמירה: "לא תעשון איתי אלוהי כסף ואלוהי זהב", יכולה להיווצר בעיה של ריחוק וניכור בין האדם לבורא. את הריחוק הזה באה לפתור ההנחיה "מזבח אדמה תעשה לי, וכן המשכן כולו ובשיאו הכרובים שעל הכפורת המבטאים רצון לעולם רגשי וחוויתי של נוכחות אלוקית ממשית, כנוכחות הכרובים.

שבת שלום ומבורך!

